

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 3ης Ιουνίου 2021 *

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Αρχή της ίσης μεταχείρισης στην απασχόληση και στην εργασία – Οδηγία 2000/78/ΕΚ – Άρθρο 6, παράγραφος 1 – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 21 – Απαγόρευση κάθε διάκρισης λόγω ηλικίας – Εθνική ρύθμιση η οποία προβλέπει ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για την πρόσβαση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου – Δικαιολόγηση»

Στην υπόθεση C-914/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 19ης Σεπτεμβρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 12 Δεκεμβρίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

Ministero della Giustizia

κατά

GN,

παρισταμένων των:

HM,

JL,

JJ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Arabadjiev (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, A. Kumin, T. von Danwitz, P. G. Xuereb και I. Ziemele, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η GN, εκπροσωπούμενη από τον A. Police, την G. Schettino και τον F. Ferraro, avvocati,
- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από την F. Varrone και τον G. Santini, avvocati dello Stato,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Hellmann και J. Möller,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους D. Martin και B.-R. Killmann,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 10 ΣΛΕΕ, του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του Ministero della Giustizia (Υπουργείου Δικαιοσύνης, Ιταλία) και της GN σχετικά με το ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών που τέθηκε για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό για την κάλυψη 500 κενών θέσεων συμβολαιογράφων ο οποίος προκηρύχθηκε με την από 21 Απριλίου 2016 απόφαση του γενικού διευθυντή του Υπουργείου Δικαιοσύνης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2000/78 έχει ως εξής:

«Ο Κοινοτικός χάρτης των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, αναγνωρίζει την σημασία της καταπολέμησης κάθε είδους διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των ηλικιωμένων και των προσώπων με ειδικές ανάγκες.»
- 4 Σκοπός της οδηγίας, όπως ορίζει το άρθρο της 1, είναι «η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη».

5 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:

α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

[...].».

6 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78 ορίζει τα εξής:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α) τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας, συμπεριλαμβανομένων των προαγωγών,

[...].».

7 Το άρθρο 6 της ως άνω οδηγίας, με τίτλο «Δικαιολογημένη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Κατά παρέκκλιση εκ του άρθρου 2 παράγραφος 2, τα κράτη μέλη δύνανται να προβλέπουν ότι η λόγω ηλικίας διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση εφόσον δικαιολογείται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου αντικειμενικά και λογικά από έναν θεμιτό στόχο, ιδίως δε από θεμιτούς στόχους της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, και εφόσον τα μέσα επίτευξης του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Αυτή η διαφορετική μεταχείριση μπορεί ιδίως να περιλαμβάνει:

α) την καθιέρωση ειδικών συνθηκών για την πρόσβαση στην απασχόληση και την επαγγελματική κατάρτιση, για την απασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των όρων απόλυσης και αμοιβής, για τους νέους, τους ηλικιωμένους και τους εργαζομένους που συντηρούν άλλα πρόσωπα, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη ή να εξασφαλίζεται η προστασία τους,

β) τον καθορισμό ελάχιστων όρων ηλικίας, επαγγελματικής εμπειρίας ή αρχαιότητας στην απασχόληση για την πρόσβαση στην απασχόληση ή σε ορισμένα πλεονεκτήματα που συνδέονται με την απασχόληση,

γ) τον καθορισμό ανωτάτου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση.»

Το ιταλικό δίκαιο

- 8 Το άρθρο 1 του legge n. 1365, Norme per il conferimento dei posti notarili (νόμου 1365 για την κάλυψη των κενών θέσεων συμβολαιογράφων), της 6ης Αυγούστου 1926 (GURI αριθ. 192, της 19ης Αυγούστου 1926), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος 1365/1926), έχει ως εξής:

«Οι συμβολαιογράφοι διορίζονται με προεδρικό διάταγμα κατόπιν διαγωνισμού ο οποίος διεξάγεται τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος στη Ρώμη για την κάλυψη θέσεων συμβολαιογράφων των οποίων τον αριθμό ορίζει ο Υπουργός Δικαιοσύνης.

[...]

Στον διαγωνισμό γίνονται δεκτοί υποψήφιοι οι οποίοι:

[...]

β) δεν έχουν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους κατά την ημερομηνία της προκήρυξης του διαγωνισμού·

[...].»

- 9 Το άρθρο 7 του νόμου 1365/1926 ορίζει τα εξής:

«Οι εν ενεργεία συμβολαιογράφοι απαλλάσσονται από τα καθήκοντά τους με προεδρικό διάταγμα μόλις συμπληρώσουν το 75ο έτος της ηλικίας τους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 10 Με απόφαση της 21ης Απριλίου 2016, το Υπουργείο Δικαιοσύνης προκήρυξε διαγωνισμό για την κάλυψη 500 θέσεων συμβολαιογράφων. Στην απόφαση αυτή ορίστηκε ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό, σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926.
- 11 Η GN αμφισβήτησε ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου Λατίου, Ιταλία) την ως άνω απόφαση με την οποία αποκλείστηκε από τις γραπτές δοκιμασίες επειδή, κατά την ημερομηνία προκήρυξης του διαγωνισμού, είχε συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας της.
- 12 Το δικαστήριο αυτό διέταξε ασφαλιστικό μέτρο βάσει του οποίου επιτράπηκε στην GN να συμμετάσχει στον διαγωνισμό. Η τελευταία έλαβε μέρος επιτυχώς σε όλες τις δοκιμασίες του.
- 13 Με απόφαση της 28ης Νοεμβρίου 2019, το ίδιο δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή της GN ως απαράδεκτη με το σκεπτικό ότι, κατόπιν της επιτυχίας της στις δοκιμασίες του διαγωνισμού, είχε απολέσει κάθε έννομο συμφέρον.

- 14 Το Υπουργείο Δικαιοσύνης άσκησε έφεση κατά της εν λόγω απόφασης ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία), υποστηρίζοντας ότι το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Λατίου) όφειλε να απορρίψει την προσφυγή που άσκησε η GN επί της ουσίας και ότι δεν έπρεπε να λάβει υπόψη την επιτυχή συμμετοχή της στις δοκιμασίες του διαγωνισμού.
- 15 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι το Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Λατίου) όφειλε να κρίνει παραδεκτή την προσφυγή της GN κατά της απόφασης της 21ης Απριλίου 2016, κατά το μέτρο που με αυτή καθορίστηκε ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον εισαγωγικό διαγωνισμό υποψηφίων συμβολαιογράφων. Επιπλέον, εκτιμά ότι το ως άνω όριο ηλικίας είναι σύμφωνο προς την ισχύουσα εθνική νομοθεσία, ήτοι το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926. Εντούτοις, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) έχει αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα της διάταξης αυτής με την οδηγία 2000/78 και, ως εκ τούτου, κρίνει ότι, προκειμένου να επιλύσει την ενώπιόν του διαφορά, πρέπει να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο Δικαστήριο.
- 16 Κατά το αιτούν δικαστήριο, τίθεται ιδίως το ζήτημα αν η εν λόγω διάταξη μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη υπό το πρίσμα των σκοπών τους οποίους επικαλείται ενώπιόν του το Υπουργείο Δικαιοσύνης και οι οποίοι συνίστανται στη διασφάλιση της αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα, χωρίς να θίγεται η δημοσιονομική ισορροπία του συστήματος ασφάλισης των συμβολαιογράφων, μέσω του αποκλεισμού από το επάγγελμα εκείνων που πλησιάζουν το όριο ηλικίας συνταξιοδότησης.
- 17 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιτίθενται το άρθρο 21 του [Χάρτη], το άρθρο 10 ΣΛΕΕ και το άρθρο 6 της οδηγίας [2000/78], κατά το μέτρο που απαγορεύουν τις διακρίσεις λόγω ηλικίας κατά την πρόσβαση στην απασχόληση, στη δυνατότητα κράτους μέλους να επιβάλλει όριο ηλικίας για την πρόσβαση στο επάγγελμα του συμβολαιογράφου;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 18 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 21 του Χάρτη και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία καθορίζει ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων.
- 19 Υπενθυμίζεται ευθύς εξ αρχής ότι η απαγόρευση κάθε διάκρισης λόγω, μεταξύ άλλων, ηλικίας κατοχυρώνεται στο άρθρο 21 του Χάρτη και ότι συγκεκριμενοποιήθηκε με την οδηγία 2000/78 στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας (απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, Escrivano Vindel, C-49/18, EU:C:2019:106, σκέψη 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 20 Υπό τις συνθήκες αυτές, προκειμένου να δοθεί απάντηση στο υποβληθέν ερώτημα, πρέπει, κατ' αρχάς, να εξεταστεί αν η επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78 και αν εισάγει διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, πρέπει να εξακριβωθεί, εν συνεχεία, αν η διαφορετική αυτή μεταχείριση μπορεί να δικαιολογηθεί υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας.

- 21 Όσον αφορά, πρώτον, το ζήτημα αν η επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78, όπως προκύπτει τόσο από τον τίτλο και το προοίμιο όσο και από το περιεχόμενο και τον σκοπό της, η οδηγία αυτή επιδιώκει να θεσπίσει γενικό πλαίσιο προκειμένου να εξασφαλίσει σε όλους την ίση μεταχείριση «στην απασχόληση και την εργασία», προσφέροντάς τους αποτελεσματική προστασία από τις διακρίσεις που βασίζονται σε έναν από τους απαριθμούμενους στο άρθρο 1 της οδηγίας λόγους, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται και η ηλικία (απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2014, *Vital Pérez*, C-416/13, EU:C:2014:2371, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 22 Επιπλέον, όπως προκύπτει από το άρθρο της 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', η οδηγία εφαρμόζεται, εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στην απασχόληση, την αυτοαπασχόληση και την εργασία, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων επιλογής και των όρων πρόσληψης, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας και σε όλα τα επίπεδα της επαγγελματικής ιεραρχίας.
- 23 Πλην όμως, το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926, προβλέποντας ότι δυνατότητα συμμετοχής στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων έχουν μόνον οι υποψήφιοι οι οποίοι κατά την ημερομηνία της προκήρυξης του διαγωνισμού είναι κάτω των 50 ετών, επηρεάζει τους όρους πρόσληψης στο συγκεκριμένο πλαίσιο απασχόλησης. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση θεσπίζει κανόνες σχετικά με τους όρους πρόσληψης κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78.
- 24 Υπό τις συνθήκες αυτές, η επίμαχη ρύθμιση στην υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2000/78.
- 25 Όσον αφορά, δεύτερον, το ζήτημα αν η επίμαχη στην κύρια δίκη ρύθμιση εισάγει διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, υπενθυμίζεται ότι, κατά τη διάταξη αυτή, η «αρχή της ίσης μεταχείρισης» σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της οδηγίας. Στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας διευκρινίζεται ότι, για τους σκοπούς της παραγράφου 1 του άρθρου 2, συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της οδηγίας, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο (απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2010, *Wolf*, C-229/08, EU:C:2010:3, σκέψη 28 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 26 Εν προκειμένω, η εφαρμογή του άρθρου 1 του νόμου 1365/1926 συνεπάγεται τη λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση ορισμένων προσώπων, για τον λόγο ότι έχουν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους, σε σχέση με άλλα πρόσωπα τα οποία τελούν σε ανάλογη κατάσταση. Επομένως, η διάταξη αυτή ενέχει διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας, κατά την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων του άρθρου 1 και του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2000/78.
- 27 Κατά συνέπεια, πρέπει, τρίτον, να εξεταστεί αν η διαφορετική αυτή μεταχείριση δικαιολογείται υπό το πρίσμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας.

28. Επισημαίνεται ότι το πρώτο εδάφιο της διάταξης αυτής ορίζει ότι η λόγω ηλικίας διαφορετική μεταχείριση δεν συνιστά διάκριση εφόσον δικαιολογείται στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου αντικειμενικά και λογικά από έναν θεμιτό σκοπό, ιδίως δε από θεμιτούς σκοπούς της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης, της αγοράς εργασίας και της επαγγελματικής κατάρτισης, και εφόσον τα μέσα επίτευξης του σκοπού αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία.
29. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, στοιχεία α' και γ', της οδηγίας 2000/78 διευκρινίζει επίσης ότι η διαφορετική αυτή μεταχείριση μπορεί, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει, αφενός, την καθιέρωση ειδικών συνθηκών για την πρόσβαση στην απασχόληση για τους νέους, προκειμένου να ευνοείται η επαγγελματική τους ένταξη, ή, αφετέρου, τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας ή την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση.
30. Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι τα κράτη μέλη έχουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως για την επιλογή όχι μόνον του συγκεκριμένου σκοπού που προτίθενται να επιδιώξουν, μεταξύ άλλων, στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης, αλλά και για τον καθορισμό των μέτρων επίτευξης του σκοπού αυτού. Πάντως, αυτό το περιθώριο εκτιμήσεως δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά άνευ αντικειμένου την εφαρμογή της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων λόγω ηλικίας (απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 2010, *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
31. Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι ο νόμος 1365/1926 δεν παρέχει διευκρινίσεις ως προς τον σκοπό που επιδιώκει το άρθρο 1, το οποίο προβλέπει ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων. Η Ιταλική Κυβέρνηση προβάλλει, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση επιδιώκει τρεις σκοπούς, ήτοι, πρώτον, τη διασφάλιση της αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα πριν από τη συνταξιοδότηση, ώστε να διαφυλαχθεί η βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, εν συνεχεία, την ανάγκη προστασίας της ορθής άσκησης των συμβολαιογραφικών καθηκόντων τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλού βαθμού επαγγελματισμό και, τέλος, τη διευκόλυνση της ηλικιακής ανανέωσης του επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν.
32. Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ευθύς εξ αρχής ότι από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 δεν μπορεί να συναχθεί ότι η μη διευκρίνιση στην επίδικη εθνική διάταξη του επιδιωκόμενου σκοπού συνεπάγεται ότι αποκλείεται αυτομάτως η δικαιολόγησή της βάσει της διατάξεως αυτής. Αν δεν υπάρχει τέτοια διευκρίνιση, ο σκοπός πρέπει να προκύπτει από άλλα στοιχεία του γενικού πλαισίου του συγκεκριμένου μέτρου, ενόψει της άσκησης δικαστικού ελέγχου ως προς τον θεμιτό χαρακτήρα του σκοπού και ως προς τον πρόσφορο και αναγκαίο χαρακτήρα των μέσων που εφαρμόζονται για την επίτευξη του σκοπού αυτού (απόφαση της 21ης Ιουλίου 2011, *Fuchs και Köhler*, C-159/10 και C-160/10, EU:C:2011:508, σκέψη 39). Εξάλλου, η ταυτόχρονη επίκληση περισσότερων του ενός σκοπών, οι οποίοι είτε είναι αλληλένδετοι είτε κατατάσσονται με βάση τη βαρύτητα, δεν συνιστά εμπόδιο για την ύπαρξη θεμιτού σκοπού, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, *Comune di Gesturi*, C-670/18, EU:C:2020:272, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
33. Όσον αφορά, πρώτον, τον σκοπό διασφάλισης της αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα πριν από τη συνταξιοδότηση, ώστε να διαφυλαχθεί η βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, επισημαίνεται ότι το άρθρο 6,

παράγραφος 1, στοιχείο γ', επιτρέπει τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την ανάγκη εύλογης περιόδου απασχόλησης πριν από τη συνταξιοδότηση. Πλην όμως, όσον αφορά τη διαφύλαξη του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης των συμβολαιογράφων, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι, δυνάμει του άρθρου 10 του κανονισμού κοινωνικής ασφάλισης και αλληλεγγύης του Cassa Nazionale del Notariato (εθνικού ταμείου ασφάλισης συμβολαιογράφων, Ιταλία) το οποίο διαχειρίζεται το εν λόγω σύστημα, για να δικαιούται συμβολαιογράφος σύνταξη κατά την αποχώρησή του από το επάγγελμα λόγω συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας, ήτοι του 75ου έτους της ηλικίας του δυνάμει του άρθρου 7 του νόμου 1365/1926, πρέπει να έχει ασκήσει το επάγγελμα επί 20 έτη. Όπως επισήμανε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τις γραπτές παρατηρήσεις της, το δικαίωμα σύνταξης που έχουν οι συμβολαιογράφοι δυνάμει του ως άνω κανονισμού ασφάλισης και αλληλεγγύης δεν φαίνεται να συνδέεται με το όριο ηλικίας των 50 ετών που προβλέπει το άρθρο 1 του εν λόγω νόμου για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό, αλλά συνδέεται μάλλον με ελάχιστη διάρκεια άσκησης του επαγγέλματος. Οι προϋποθέσεις που επιβάλλει το εν λόγω ταμείο για τη διαφύλαξη της βιωσιμότητας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης των συμβολαιογράφων παρίστανται, επομένως, ανεξάρτητες από το εν λόγω όριο ηλικίας, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

- 34 Όσον αφορά, δεύτερον, την ανάγκη προστασίας της ορθής άσκησης των συμβολαιογραφικών καθηκόντων τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλού βαθμού επαγγελματισμό, επισημαίνεται ότι το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2000/78 όντως επιτρέπει τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας.
- 35 Εντούτοις, η Επιτροπή επισήμανε ως προς το ζήτημα αυτό ότι, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ο υποψήφιος στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων πρέπει να έχει πτυχίο νομικής και να αποδεικνύει την πραγματοποίηση πρακτικής άσκησης 18 μηνών σε συμβολαιογραφείο, η οποία αποτελεί τον κύριο τρόπο εξοικείωσης με το επάγγελμα του συμβολαιογράφου, ενώ όλοι οι επιτυχόντες στον διαγωνισμό θεωρούνται ικανοί να ασκήσουν το επάγγελμα μετά τη συμπλήρωση υποχρεωτικής δοκιμαστικής περιόδου 120 ημερών. Κατά συνέπεια, με την επιφύλαξη του ελέγχου στον οποίο θα προβεί ως προς το ζήτημα αυτό το αιτούν δικαστήριο, το όριο ηλικίας των 50 ετών που προβλέπεται στο άρθρο 1 του νόμου 1365/1926 δεν φαίνεται να επιδιώκει τον σκοπό για τον οποίο έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη.
- 36 Τρίτον, όσον αφορά τον σκοπό διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν, υπενθυμίζεται ότι ο θεμιτός χαρακτήρας ενός τέτοιου σκοπού γενικού συμφέροντος που άπτεται της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης δεν μπορεί ευλόγως να αμφισβητηθεί, δεδομένου ότι ο εν λόγω σκοπός συγκαταλέγεται στους σκοπούς που προβλέπει ρητά το άρθρο 6, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2000/78 και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3, πρώτο εδάφιο, ΣΕΕ, η επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης αποτελεί έναν από τους σκοπούς που επιδιώκει η Ένωση (πρβλ. απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 37 Επιπλέον, υπενθυμίζεται ότι η προώθηση των προσλήψεων συνιστά αναμφισβήτητα θεμιτό σκοπό της κοινωνικής πολιτικής των κρατών μελών ή της πολιτικής τους στον τομέα της απασχόλησης, και μάλιστα όταν πρόκειται για τη διευκόλυνση της πρόσβασης των νέων σε ορισμένο επάγγελμα (απόφαση της 19ης Ιουλίου 2017, Abercrombie & Fitch Italia, C-143/16, EU:C:2017:566, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 38 Ειδικότερα, ο σκοπός δημιουργίας μιας ισόρροπης ηλικιακής διάρθρωσης μεταξύ νεαρής ηλικίας μισθωτών και μεγαλύτερης ηλικίας μισθωτών, με σκοπό την παροχή κινήτρων για την πρόσληψη και επαγγελματική προώθηση των νέων, τη βέλτιστη δυνατή διαχείριση του προσωπικού και τη συνακόλουθη αποφυγή ένδικων διαφορών σχετικά με την ικανότητα του μισθωτού να ασκεί τα καθήκοντά του μετά από ορισμένη ηλικία, με παράλληλη επιδίωξη της επίτευξης υψηλού ποιοτικού επιπέδου κατά την άσκηση του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος, μπορεί να αποτελεί θεμιτό στόχο της πολιτικής στον τομέα της απασχόλησης και της αγοράς εργασίας (πρβλ. απόφαση της 21ης Ιουλίου 2011, Fuchs και Köhler, C-159/10 και C-160/10, EU:C:2011:508, σκέψη 50).
- 39 Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, δυνάμει του άρθρου 7 του νόμου 1365/1926, οι συμβολαιογράφοι μπορούν να ασκούν το επάγγελμά τους μέχρι την ηλικία των 75 ετών. Επιπλέον, η Ιταλική Κυβέρνηση δεν επικαλέστηκε στοιχεία από τα οποία να προκύπτει ότι μπορεί να υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των διαφόρων ηλικιακών ομάδων στο πλαίσιο της ειδικής αγοράς εργασίας των συμβολαιογράφων. Αντιθέτως, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι, στο πλαίσιο του επίμαχου στην κύρια δίκη διαγωνισμού συμβολαιογράφων, υπήρξαν μόνον 419 επιτυχόντες κατόπιν των δοκιμασιών του διαγωνισμού, ενώ διαθέσιμες ήταν 500 θέσεις συμβολαιογράφων, οι οποίες προοριζόνταν, σύμφωνα με το άρθρο 1 του νόμου αυτού, για πρόσωπα ηλικίας κάτω των 50 ετών. Επομένως, το όριο ηλικίας που θεσπίζεται με το άρθρο αυτό δεν φαίνεται, υπό την επιφύλαξη του ελέγχου εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου, να έχει ως σκοπό να προωθήσει την πρόσβαση των νέων νομικών στο συμβολαιογραφικό επάγγελμα.
- 40 Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων που εκτέθηκαν στις σκέψεις 33 έως 39 της παρούσας απόφασης, διαπιστώνεται ότι, μολονότι οι σκοποί της διασφάλισης της αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα πριν από τη συνταξιοδότηση, της προστασίας της ορθής άσκησης των συμβολαιογραφικών καθηκόντων και της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν τους οποίους επικαλείται η Ιταλική Κυβέρνηση μπορούν να θεωρηθούν θεμιτοί κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, εντούτοις η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική διάταξη δεν υπηρετεί, κατά τα φαινόμενα, τους εν λόγω σκοπούς, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 41 Σε περίπτωση όμως που το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η επίμαχη διάταξη υπηρετεί τους ως άνω σκοπούς, απαιτείται επίσης, κατά το γράμμα του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78, τα μέσα για την επίτευξή τους να είναι «πρόσφορα και αναγκαία».
- 42 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926 καθιστά δυνατή την επίτευξή τους χωρίς να θίγει υπέρμετρα τα θεμιτά συμφέροντα των υποψηφίων συμβολαιογράφων ηλικίας 50 ετών και άνω, οι οποίοι, βάσει της διάταξης αυτής, στερούνται τη δυνατότητα άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος.
- 43 Ως προς το ζήτημα αυτό, υπενθυμίζεται ότι εναπόκειται στις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να εξισορροπήσουν τα διάφορα εμπλεκόμενα συμφέροντα (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, Comune di Gesturi, C-670/18, EU:C:2020:272, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 44 Συγκεκριμένα, η προβλεπόμενη στο άρθρο 21, παράγραφος 1, του Χάρτη απαγόρευση των διακρίσεων λόγω ηλικίας πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα του δικαιώματος προς εργασία που αναγνωρίζεται στο άρθρο 15, παράγραφος 1, του Χάρτη. Ως εκ τούτου, πρέπει να δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στη συμμετοχή των ηλικιωμένων εργαζομένων στην επαγγελματική ζωή, άρα

και στην οικονομική, πολιτιστική και κοινωνική ζωή. Η παραμονή των ατόμων αυτών στον ενεργό βίο ευνοεί, μεταξύ άλλων, την ποικιλομορφία στην απασχόληση. Το συμφέρον για την παραμονή των ατόμων αυτών στον ενεργό βίο πρέπει πάντως να σταθμίζεται προς άλλα, ενδεχομένως αντίθετα, συμφέροντα (απόφαση της 2ας Απριλίου 2020, *Comune di Gesturi*, C-670/18, EU:C:2020:272, σκέψη 44 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

- 45 Πλην όμως, αρκεί η υπόμνηση, όσον αφορά τον πρώτο σκοπό που επικαλείται η Ιταλική Κυβέρνηση, ότι, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας απόφασης, για να δικαιούται συμβολαιογράφος σύνταξη κατά την αποχώρησή του από το επάγγελμα λόγω συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας των 75 ετών πρέπει να έχει ασκήσει το επάγγελμα επί τουλάχιστον 20 έτη.
- 46 Κατά συνέπεια, το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926, ορίζοντας τα 50 έτη ως ανώτατο όριο ηλικίας για την πρόσβαση στο συμβολαιογραφικό επάγγελμα ανεξάρτητα από την ελάχιστη περίοδο άσκησης του επαγγέλματος που είναι αναγκαία για τη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης κατά την αποχώρηση του συμβολαιογράφου από το επάγγελμα λόγω συμπλήρωσης του ορίου ηλικίας των 75 ετών, βαίνει κατά τα φαινόμενα πέραν του αναγκαίου μέτρου για τη διασφάλιση της αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα, ώστε να διαφυλαχθεί η βιωσιμότητα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.
- 47 Όσον αφορά τον δεύτερο σκοπό που προβάλλει η Ιταλική Κυβέρνηση, όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 34 της παρούσας απόφασης, το άρθρο 6, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2000/78 επιτρέπει τον καθορισμό ανώτατου ορίου ηλικίας για την πρόσληψη, με βάση την απαιτούμενη κατάρτιση για τη συγκεκριμένη θέση εργασίας. Όπως, όμως, υπογραμμίστηκε στη σκέψη 35 της παρούσας απόφασης, δεδομένου ότι η κατάρτιση αυτή περιορίζεται, για τους επιτυχόντες στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων, στη συμπλήρωση υποχρεωτικής δοκιμαστικής περιόδου 120 ημερών, ενώ αυτοί θα μπορούν να ασκούν τη δραστηριότητά τους μέχρι την ηλικία των 75 ετών, το γεγονός ότι η συμμετοχή σε αυτόν τον διαγωνισμό επιτρέπεται μόνο στους υποψηφίους ηλικίας κάτω των 50 ετών υπερβαίνει, κατά τα φαινόμενα, το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη του σκοπού διασφάλισης της απαιτούμενης κατάρτισης για την άσκηση της συγκεκριμένης δραστηριότητας.
- 48 Όσον αφορά τον τρίτο σκοπό, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν, εν προκειμένω, ο εθνικός νομοθέτης, κατά την άσκηση της ευρείας εξουσίας εκτίμησης που διαθέτει στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης, προέβη σε δίκαιη στάθμιση μεταξύ, αφενός, του σκοπού της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των ασκούντων το συμβολαιογραφικό επάγγελμα και, αφετέρου, της ανάγκης διατήρησης της συμμετοχής των μεγαλύτερων σε ηλικία εργαζομένων στον επαγγελματικό βίο, δεδομένου ότι οι εργαζόμενοι αυτοί είναι πιο ευάλωτοι λόγω ακριβώς της ηλικίας τους. Επιπλέον, κατά την αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2000/78, ο Κοινοτικός Χάρτης των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων, που εγκρίθηκε, κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Στρασβούργο στις 9 Δεκεμβρίου 1989, αναγνωρίζει την ανάγκη να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των ηλικιωμένων.
- 49 Ως εκ τούτου, επισημαίνεται ότι η θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων συνεπάγεται την αύξηση των θέσεων που μπορούν να πληρωθούν από νέους υποψηφίους και μπορεί, ως εκ τούτου, να αποτελέσει πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του σκοπού της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν, υπό την προϋπόθεση όμως ότι το συγκεκριμένο μέτρο δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη

του σκοπού αυτού και δεν θίγει υπέρμετρα τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων. Στο ως άνω πλαίσιο, εναπόκειται στον εθνικό δικαστή όχι μόνο να λάβει υπόψη την ικανότητα των ενδιαφερομένων να ασκήσουν το επάγγελμα, αλλά επίσης και να συνεκτιμήσει τη βλάβη που το μέτρο ενδέχεται να προξενήσει σε αυτούς (πρβλ. απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 2012, Επιτροπή κατά Ουγγαρίας, C-286/12, EU:C:2012:687, σκέψη 66).

50. Εν προκειμένω, αφενός, δεν υποστηρίχθηκε ότι η θέσπιση ανώτατου ορίου ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό δικαιολογείται από την ικανότητα των υποψηφίων να ασκήσουν το συμβολαιογραφικό επάγγελμα. Αφετέρου, όπως προκύπτει από τη σκέψη 39 της παρούσας απόφασης, στο πλαίσιο του επίμαχου στην κύρια δίκη διαγωνισμού συμβολαιογράφων, δεν πληρώθηκε σημαντικός αριθμός κενών θέσεων και, επομένως, νεαρής ηλικίας υποψήφιοι δεν είχαν πρόσβαση στο συμβολαιογραφικό επάγγελμα και οι υποψήφιοι που είχαν συμπληρώσει το 50ό έτος της ηλικίας τους στερήθηκαν τη δυνατότητα αξιοποίησης των ικανοτήτων τους με τη συμμετοχή στον εν λόγω διαγωνισμό, με αποτέλεσμα το άρθρο 1 του νόμου 1365/1926, καθορίζοντας το εν λόγω ανώτατο όριο ηλικίας, να βαίνει κατά τα φαινόμενα πέραν του αναγκαίου για την επίτευξη του σκοπού της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν.
51. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 21 του Χάρτη και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία καθορίζει ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων, κατά το μέτρο που αυτή δεν υπηρετεί, κατά τα φαινόμενα, τους σκοπούς της διασφάλισης αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα πριν από τη συνταξιοδότηση, της προστασίας της ορθής άσκησης των συμβολαιογραφικών καθηκόντων και της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων που το ασκούν και, σε κάθε περίπτωση, υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των σκοπών αυτών, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί των δικαστικών εξόδων

52. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το άρθρο 6, παράγραφος 1, της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση η οποία καθορίζει ανώτατο όριο ηλικίας 50 ετών για τη συμμετοχή στον διαγωνισμό συμβολαιογράφων, κατά το μέτρο που αυτή δεν υπηρετεί, κατά τα φαινόμενα, τους σκοπούς της διασφάλισης αδιάλειπτης άσκησης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος για ικανό χρονικό διάστημα πριν από τη συνταξιοδότηση, της προστασίας της ορθής άσκησης των συμβολαιογραφικών καθηκόντων και της διευκόλυνσης της ηλικιακής ανανέωσης του συμβολαιογραφικού επαγγέλματος και της μείωσης του μέσου όρου ηλικίας των προσώπων

που το ασκούν και, σε κάθε περίπτωση, υπερβαίνει το αναγκαίο μέτρο για την επίτευξη των σκοπών αυτών, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

(υπογραφές)